

**ПРОВІДНИЙ ВЧЕНИЙ УКРАЇНИ У ГАЛУЗІ ЗЕМЛЕРОБСТВА –
ПРОФЕСОР ПЕТРО ІВАНОВИЧ БОЙКО
(ДО 85-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ)**

Землеробство та основна його ланка – сівозміни різних типів і видів, ротацій та спеціалізації є надзвичайно важливими складовими сучасної аграрної науки. Серед провідних науковців України у цій галузі важливе місце належить Бойку Петру Івановичу – талановитому вченому, головному науковому співробітнику відділу сівозмін і землеробства на меліорованих землях ННЦ «Інститут землеробства НААН», доктору сільськогосподарських наук, професору; заслуженому діячу науки і техніки України; Довічному державному стипендіату видатних діячів науки України; активному популяризатору досягнень науки в аграрне виробництво; ветерану праці; учаснику війни; щедро обдарований, щирій, порядній, доброзичливій людині. У 2019 р. науковець відзначає своє 85-річчя.

Народився П.І. Бойко 10 липня 1934 р. у с. Гаркушенці Миргородського району Полтавської області. До 1954 р. працював у місцевому колгоспі та Миргородському коноплезаводі, у 1954–1956 рр. – служба в Армії на

Північному Флоті Іоканьгської Військово-Морської Базі у Мурманській області, у 1956–1957 рр. – судовий виконавець Миргородського народного суду Полтавської області. Упродовж 1957–1962 рр. – навчався на агрономічному факультеті Полтавського сільськогосподарського інституту (нині – Полтавська державна аграрна академія МОН України). Після його закінчення працював керуючим відділу радгоспу «Оржицький» Лубенського району Полтавської області.

Наукова діяльність П.І. Бойка є вагомим внеском у розвиток сучасних наукових основ землеробства, теоретичних і практичних аспектів побудови різних типів та видів сівозмін і пов'язана з Національним науковим центром «Інститут землеробства НААН». Петро Іванович у 1963–1967 рр. – працював головним агрономом, старшим науковим співробітником, завідувачем відділу рільництва Драбівської дослідної станції Українського науково-дослідного інституту землеробства і був аспірантом лабораторії сівозмін цього ж інституту. Упродовж 1968–2011 рр. працював у лабораторії сівозмін ННЦ «Інститут землеробства УААН»: у 1968–1992 рр. – молодшим, старшим і провідним науковим співробітником; у 1992–2003 рр. – завідувачем; у 2003–2011 рр. – головним науковим співробітником. У зв'язку з реорганізацією у 2011 р. лабораторію сівозмін об'єднали з відділом землеробства на меліорованих землях, де нині професор П.І. Бойко працює головним науковим співробітником відділу сівозмін та землеробства на меліорованих землях ННЦ «Інститут землеробства НААН».

У 1969 р. захистив кандидатську дисертацію за темою: «Размещение кукурузы в полевых севооборотах левобережной Лесостепи УССР» за спеціальністю «530 – общее земледелие», у 1972 р. за цією ж спеціальністю йому присвоєно звання старшого наукового співробітника. У 1997 р. захистив докторську дисертацію за темою: «Наукові і технологічні основи вирощування кукурудзи в сівозмінах Лісостепу України» за спеціальністю «06.00.01 – загальне землеробство», у 1998 р. за цією ж спеціальністю йому присвоєно звання професора.

Вчений вперше для умов Лісостепу України здійснив всебічне агротехнічне оцінювання попередників в агрофітоценозах у зв'язку з дією чинників інтенсифікації землеробства: сівозмін, удобрення і обробітку ґрунту. Професор П.І. Бойко розробив методичні підходи і комплексні програми та організував закладення тривалих багатофакторних дослідів із встановлення ефективності різноротаційних сівозмін у поєднанні з системами удобрення та обробітку ґрунту в Лісостепу України на Драбівській та Панфільській дослідних станціях. За його участю здійснено всебічне агротехнічне оцінювання попередників сільськогосподарських культур у поєднанні з дією основних чинників інтенсифікації землеробства: сівозмін, добрив та обробітку ґрунту, а також визначено вплив погодних умов на родючість ґрунту, фітосанітарний стан ґрунту і посівів, урожайність польових культур та якість продукції, економічну й енергетичну ефективність сівозмін. Ним теоретично обґрунтовано інтенсивні екологічно безпечні сівозміни, які відповідають сучасному та перспективному землеробству.

Науковець вперше організував комплексні фундаментальні дослідження з визначення впливу біологічних чинників родючості ґрунту (наявність різних фітонематод, мікрофлори, токсичність ґрунту – алелопатія) на продуктивність сільськогосподарських культур у сівозмінах, родючість та фітосанітарний стан ґрунту у сівозмінах і беззмінних посівах. Результати досліджень забезпечили вагомий внесок у розвиток вчення з сільськогосподарської алелопатії та посилили важливу роль сівозмінного чинника у подоланні негативної дії ґрунтовтоми.

Під керівництвом Петра Івановича Бойка розроблено теоретичні екологічно безпечні основи відтворення родючості ґрунтів шляхом раціонального землекористування, створено моделі ґрунтозахисних систем сівозмін для забезпечення одержання високоякісної конкурентоспроможної продукції та охорони навколишнього середовища; удосконалено зональні системи сівозмін, розроблено біологічні та агроекологічні принципи їх організації для забезпечення раціонального використання і охорони

агроландшафтів; обґрунтовано вплив сівозмінного чинника у поєднанні з системами удобрення та обробітку ґрунту на продуктивність культур, стан родючості ґрунту і довкілля, розроблено науково обґрунтовані нормативи екологічної оптимізації сівозмін у системах землеробства; опрацьовано екологічно безпечні та економічно вигідні сівозміни для господарств з різною виробничою спеціалізацією для забезпечення сприятливого фітосанітарного стану посівів і охорони довкілля. Ним створено моделі довгоротаційних сівозмін для великих господарств різної спеціалізації та короткоротаційних вузькоспеціалізованих сівозмін для фермерських і орендних господарств, а також шляхи послаблення негативного впливу несумісності та самонесумісності сільськогосподарських культур у сівозмінах. Вчений побудував сівозміни альтернативного землеробства з максимальним використанням біологічних засобів інтенсифікації; розробив системи сівозмін для забезпечення раціонального використання сільськогосподарських угідь, відтворення родючості ґрунтів і їх захисту від ерозії, підвищення продуктивності та стійкості агроценозів.

Упродовж 1970–1995 рр. призначений секретарем та Головою Координаційно-методичної комісії з проблем сівозмін у землеробстві України, з 1996 р. – членом Координаційно-методичної ради Науково-методичного центру «Землеробство». Вчений є членом редакційних колегій Міжвідомчого тематичного наукового збірника «Землеробство», збірника наукових праць ННЦ «Інститут землеробства НААН», а також міжвідомчого тематичного збірника наукових праць «Вісник Черкаського інституту агропромислового виробництва».

Науковець здійснює значну науково-організаційну роботу. Упродовж 2005–2009 рр. обирався членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій Д 26.371.01 в Інституті агроекології і природокористування НААН; 2003–2015 рр. – членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій Д 26.004.10 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України МОН України; з 2013 р. є членом спеціалізованої вченої ради із

захисту дисертацій Д 27.361.01 у ННЦ «Інститут землеробства НААН». Виступає опонентом, експертом кандидатських і докторських дисертацій, рецензентом наукових та науково-методичних видань, звітів наукових підрозділів і установ.

Професору П.І. Бойку належить значний внесок у підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації для сільськогосподарської галузі. Під його керівництвом 8 аспірантів захистили кандидатські дисертації за спеціальністю загальне землеробство, які досягли значних успіхів у науково-дослідній роботі щодо безпосереднього розвитку систем землеробства та сівозмін в Україні. Одним із його талановитих послідовників є директор ННЦ «Інститут землеробства НААН» доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН В.Ф. Камінський. Наукову роботу доктора сільськогосподарських наук, професора П.І. Бойка характеризує багатогранний науковий спектр досліджень його учнів, серед яких завідувач відділу кормовиробництва Чернігівської державної сільськогосподарської дослідної станції М.М. Назаренко; менеджер Міжнародної українсько-голландської компанії «Рійк Цваан Україна» Ю.І. Сологуб; завідувач відділу землеробства Чернігівської державної сільськогосподарської дослідної станції О.В. Єгоров; старший науковий співробітник відділу землеробства Рівненської державної сільськогосподарської дослідної станції М.Г. Фурманець; старший науковий співробітник відділу землеробства Хмельницької державної сільськогосподарської дослідної станції Л.С. Квасніцька; старший науковий співробітник Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції ім. М.І. Вавилова О.Є. Корецький; старший науковий співробітник відділу землеробства Сумської державної сільськогосподарської дослідної станції К.М. Вишнякова. Широкий багаторічний досвід і глибокі знання учнів професора П.І. Бойка примножують значення та актуальність наукових досліджень для сьогодення і для майбутнього розвитку нашої держави.

Фундаментальними є наукові напрацювання Петра Івановича Бойка. Вчений опублікував понад 280 наукових та науково-методичних праць, серед

яких індивідуальні: монографія «Кукурудза в інтенсивних сівозмінах» (1990 р.) та наукові видання «Роль сівозмін в інтенсивному землеробстві» (1986 р.), «Біологічна та екологічна роль сівозмін в землеробстві» (1990 р.). Він є співавтором підручника «Екологічні проблеми землеробства» (2010 р.); монографії «Сівозміни та родючість чорнозему Лівобережного Лісостепу: монографія» (2019 р.); наукових видань: «Вплив попередників і ланок сівозмін на продуктивність основних зернових культур в УРСР» (1972 р.), «Сівозміни в інтенсивному землеробстві» (1974 р.), «Правильна сівозміна – запорука високого врожаю» (1975 р.), «Ефективно використовувати землю» (1976 р.), «Сівозміни – основа інтенсифікації землеробства» (1985 р.), «Устойчивость земледелия: проблемы и пути решения» (1993 р.), «Наукові основи ведення зернового господарства» (1994 р.), «Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Лісостепу України» (2004, 2010 рр.), «Методичні рекомендації щодо оптимального співвідношення сільськогосподарських культур у сівозмінах різних ґрунтово-кліматичних зон України» (2008 р.), «Сучасні системи удобрення сільськогосподарських культур у сівозмінах з різною ротацією за основними ґрунтово-кліматичними зонами України» (2008 р.), «Сучасні системи землеробства і технології вирощування сільськогосподарських культур» (2012 р.); наукової публікації «Prediction humus level of black soils of Forest-Steppe Ukraine depending on the application of crop rotation, fertilization and tillage» (2019) у виданні «International Journal Of Ecosystems And Ecology Science», що включене до міжнародної наукометричної бази «Web of Science». Визначальною особливістю наукових праць професора П.І. Бойка стало розкриття значення багатогранних аспектів сівозмін різних типів і видів, ротацій та спеціалізації для особливостей ґрунтово-кліматичних умов України. Важливе практичне значення для розвитку вітчизняних сівозмін у системах землеробства мають опубліковані професором П.І. Бойком у співавторстві рекомендації «Сівозміни у землеробстві України» (2002 р.), в яких розроблено різноротаційні сівозміни в зональному розрізі: для Степу, Лісостепу, Полісся, Карпат, Закарпаття, низин Криму, а також для поливних і

осушених земель; приділено увагу сівозмінам з овочевими культурами і ґрунтозахисним сівозмінам, оптимізації структури посівних площ та системи сівозмін. Важливими для підвищення ефективності науково обґрунтованого землеробства є опубліковані у 2015 р. у співавторстві науково-методичні рекомендації: «Оптимізація систем сівозмін та забезпечення наукового супроводу їх освоєння в агропромисловому виробництві», «Впровадження короткоротаційних сівозмін в органічному землеробстві».

Бойко Петро Іванович відзначається високим професіоналізмом, великими професійними здібностями та широкими спеціальними знаннями. Зарекомендував себе вмілим організатором науково-дослідної та організаційної роботи, постійно працює над удосконаленням методів професійної діяльності. Підтримує тісні зв'язки із галузевими науково-дослідними установами та вищими навчальними закладами України, які розробляють і впроваджують науково обґрунтовані сівозміни у сучасних системах землеробства. Користується повагою і заслуженим авторитетом серед співробітників.

За плідну наукову діяльність П.І. Бойка відзначено низкою державних нагород та громадських відзнак. Зокрема, 7-ма медалями: бронзовою ВДНГ «За досягнуті успіхи в розвитку народного господарства СРСР» (1974 р.), «В пам'ять 1500-ліття Києва» (1984 р.), «Ветеран труда» (1985 р.), «50 лет победы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.» (1995 р.), «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.» (1997 р.), «Почесною відзнакою Української академії аграрних наук» (2009 р.); Ювілейною медаллю «65 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.» (2010 р.). За вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, зміцнення науково-технічного потенціалу України, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм йому присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (2015 р.), призначено Довічну державну стипендію видатних діячів науки України (2017 р.).

Попри заслужений авторитет у науковому середовищі, високі державні нагороди та відзнаки, доктор сільськогосподарських наук, професор Петро

Іванович Бойко залишається доброю, чуйною людиною, мудрим наставником, який щедро ділиться власним талантом та життєвим досвідом зі своїми численними учнями та послідовниками. Визначальними рисами особистого характеру П.І. Бойка є його людяність та природне бажання у наданні підтримки тим, хто цього потребує, а також життєвий оптимізм та природна щира любов до України.

Про визнання доктора сільськогосподарських наук, професора П.І. Бойка в наукових колах України свідчать його вагомі наукові здобутки, про які опубліковано у виданнях: «Інститут землеробства Української академії аграрних наук» (1993 р.); «Імена України. Бібліографічний щорічник» (1999 р.); «Інститут землеробства Української академії аграрних наук» (2000 р.); «Імена України. Бібліографічний щорічник» (2001 р.); «Вчені-грунтознавці, агрохіміки, землероби» (2003 р.); «Раціональні сівозміни в сучасному землеробстві» (2003 р.); «Енциклопедія сучасної України» (2004 р.); «Вісник аграрної науки» (№7) (2004 р.); «Збірник наукових праць ІЗ УААН (вип. 2–3)» (2004 р.); «Золотий фонд ННЦ «Інститут землеробства УААН» (2006 р.); «Збірник наукових праць ННЦ «Інститут землеробства УААН» (вип. 3) (2009 р.); «Вісник аграрної науки» (№7) (2009 р.); Коваленко Н.П. «Науково-організаційна діяльність Координаційно-методичної ради УАСГН, МСГ УРСР, ПВ ВАСГНІЛ та УААН з проблем сівозмін у системах землеробства України (1956–2010 рр.)» (2011 р.); «Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2014 рік» (2013 р.); «Аграрний тиждень. Україна» (№25–26) (2013 р.); «Вісник аграрної науки» (№7) (2014); Опара М.М. «Вісник Полтавської державної аграрної академії» (№3) (2014 р.); Коваленко Н.П. «Становлення та розвиток науково-організаційних основ застосування вітчизняних сівозмін у системах землеробства (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.): монографія» (2014 р.); Коваленко Н.П. «Гілея» (вип. 84 (5) (2014 р.); Орехівський В.Д. «Еволюція наукових основ органічного землеробства в Україні (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.): монографія» (2017 р.).

Узагальнено пріоритетні здобутки професора П.І. Бойка у межах надбань наукової школи з розроблення ефективних сівозмін у Лісостепу та Поліссі України в ННЦ «Інститут землеробства НААН» у авторефераті та докторській дисертації Н.П. Коваленко «Сівозміни у землеробстві України: еволюція теорії, методології та практики другої половини ХІХ – початку ХХІ століть» (2015 р.); розвитку біологізації технологій в органічному землеробстві різних ґрунтово-кліматичних умов України у авторефераті та докторській дисертації В.Д. Орехівського «Становлення та розвиток науково-організаційних основ органічного землеробства в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть» (2019 р.). Встановлено внесок професора П.І. Бойка в удосконалення досліджень у різних ґрунтово-кліматичних умовах України за напрямом сільськогосподарська алелопатія в авторефераті та кандидатській дисертації Е.В. Юрчак «Діяльність Л.Д. Юрчак у становленні та розвитку вчення про екологічні основи хімічної взаємодії рослин в Україні (60-ті роки ХХ – початок ХХІ століття)» (2017 р.); у розвиток досліджень щодо розроблення ґрунтозахисного землеробства та сівозмін у Західній Україні в авторефераті та кандидатській дисертації Г.М. Соловей «Еволюція наукових основ застосування протиерозійних заходів у землеробстві Західної України (друга половина ХХ – початок ХХІ століть)» (2019 р.).

Життєвий шлях та творчі досягнення П.І. Бойка є справжнім прикладом для всіх його колег та численних учнів. Від щирого серця побажаємо Петру Івановичу – енергійному і товариському, компетентному й мудрому фахівцеві, надзвичайно відданому своїй праці, гарному сім'янину, який вміє вислухати та порадити, пожартувати й захистити, бути вимогливим і добродушним водночас, а також патріоту, відданому своїй рідній Україні найціннішого у житті людини – міцного здоров'я і довголіття, щастя та сімейного затишку, достатку і подальших успіхів на науковій та життєвій ниві!

*Доктор історичних наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник сектору наукознавства
Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН
Н.П. Коваленко*